
Guillem Sedacer - 1350

Autor:

Data de publicació: 05-04-2024

El primer tractat important a considerar en la fabricació de vidre transparent és català: La «Sedacina», obra del frare carmelità Guillem Sedacer, de Barcelona, datada el 1378.[1] L'orde del Carmel es relaciona amb la muntanya del Carmel (Mont Carmel), molt a prop de l'antiga ciutat d'Acre i del riu Belos (actual riu Na'aman), llegendària ubicació del descobriment del vidre.

Guillem Sedacer i la Sedacina

El primer tractat important a considerar en la fabricació de vidre transparent és català: La «Sedacina», obra del frare carmelità Guillem Sedacer, de Barcelona, datada el 1378.[1] L'orde del Carmel es relaciona amb la muntanya del Carmel (Mont Carmel), molt a prop de l'antiga ciutat d'Acre i del riu Belos (actual riu Na'aman), llegendària ubicació del descobriment del vidre.

La Sedacina és important perquè parla d'aspectes reals amb detalls escrits a peu de forn. Un dels aspectes cabdals és la fabricació d'un vidre molt transparent, susceptible de ser emprat en casos concrets (ampolleta nàutica, ulleres i lents, lupes i telescopis). Un dels objectius de Sedacer era la fabricació de gemmes de diversos colors, la base de les quals era un vidre transparent. Un altre aspecte a destacar són les diverses fórmules de Sedacer basades en el plom.[2] Cal tenir en compte que les històries «oficials» daten el «cristallo» inventat a Venècia per Barovier al 1463, i el vidre flint a base de plom, patentat a Anglaterra per Ravenscroft al 1672. L'obra de Sedacer es va avançar en totes dues innovacions.

Història

La part més important de la història del vidre català és a partir del moment que comença la fabricació del vidre transparent. El vidre transparent va permetre fabricar ulleres, primer a partir de lents convergents i després lents divergents. La combinació d'una lent convergent i una lent divergent va donar lloc al telescopi terrestre, tradicionalment anomenat «de Galileu».

Deixant de banda les explicacions oficials (que parlen de Hans Lippershey, Zacharias Janssen, Jakob Metius i altres), hi ha un estudi modern que demostra – millor que altres teories- que ja hi havia telescopis terrestres (ulleres de llarga vista) a Catalunya bastant abans de l'any 1608, i que els possibles descobridors foren els germans Roget de Girona.

Història del vidre transparent

Segons la tradició, el vidre el descobriren els fenicis en època remota. Hi ha una llegenda (repetida per Plini el Vell,[3][4] Estrabó,[5] Flavius Josephus,[6][7] Tàcit,[8] Isidor de Sevilla[9] i altres) que diu que el primer vidre es va fabricar al riu Belos o Belus (actualment el riu Na'aman) prop del Mont Carmel. Hi havia quatre grans centres de producció: Ptolemaida (actualment Acre) al peu del Mont Carmel, Sidó, Tir i Alexandria.

El Museu del Monestir de Poblet, en el seu museu, conserva dues interessants mostres de vidre medieval català. Un porró, segurament el més antic conservat sencer, del segle xv, i un got, amb funcions de lipsanoteca, datat al segle xiv.

A Catalunya hi arribaren els fenicis cap al 1100 aC,[10] i amb ells, probablement, les tècniques de fabricació del vidre. En època romana ja hi havia forns de vidre.[11]

Els romans conegueren el vidre transparent, des de l'època de Neró.[12] Les invasions bàrbares suposaren la pràctica desaparició de la fabricació de vidre.

A Catalunya hi ha topònims antics relacionats amb el vidre:

c. 840-875. Valle Vitraria (Rosselló).[13]
Any 998. Vallvidrera.[14]

En l'època medieval hi ha diverses referències de forns de vidre, des de l'any 1188.[15]

Ramon Llull

Ramon Llull va parlar de vidre transparent i dels forns de vidre en diverses obres.[16][17][18]

Les ulleres

Les ulleres foren el primer pas en el descobriment del telescopi. La difusió del seu ús implica la fabricació de vidre transparent i l'existència d'uns artesans capaços de tallar i polir lents amb certa habilitat i precisió. Algunes dades cronològiques sobre les ulleres són les següents:

1285. Data aproximada del descobriment de les ulleres correctores amb lents convergents.[19]

1303-1305. Bernard de Gordon, metge i professor a la Universitat de Montpeller, escrigué sobre les ulleres en la seva obra «Lilium Medicinae»: "...oculo berillino...".[20]

1305. Giordano da Pisa, frare dominicà, en un sermó a Santa Maria la Novella, va esmentar el descobriment de les ulleres per a llegir poc menys de vint anys abans.[21]

1308. Carta des d'Aguilaniu, un poble de Lleida, indicant l'ús d'una lupa per a llegir un document antic.

1351. Francesco Petrarca, en la seva epístola anomenada «Posteritati» («A la posteritat»), informava que usava ulleres amb recança des dels seixanta anys: "...vivaci gli occhi e la vista lungo tempo acutissima: se non che questa sul sessantesimo anno mi venne mancando; onde bisognommi, non senza repugnanza, ricorrere alle lenti".[22]

1355. Documents de la compra d'ulleres per part de Pere el Cerimoniós.[23]

1363. Guy de Chauliac feia referència a les «ulleres o bericles per a veure-hi» ("...ocularios vitri aut berillorum...", en llatí, "auculaires de voyre ou de bericle" en la traducció francesa de 1478).[24]

1375. Segons un investigador, en l'Atlas Català hi ha una miniatura amb un personatge que duu ulleres.

1608. Telescopi construït per Galileu.

1618. Girolamo Sirtori.[25][26]

L'alquímia catalana i el vidre català

Vas amb nanses (c. 1500), Museu del Disseny de Barcelona

Dos grans figures no catalanes en Menéndez i Pelayo -Historia de los heterodoxos españoles: estudios i en José Ramón de Luanco -La alquímia en España... demostren que l'alquímia medieval europea els va arribar a través de Catalunya.. "la presencia de la Alquímia en España, país que, como señala el propio autor, fue durante la Edad Media la "puerta mayor" por donde el Arte Regia penetró en Europa..."

El manuscrit d'en Sedacer és sobre lapidaris artificials - com fer gemes- recordeu el falsos rubís de Perpinyà.. a en Jacme Ferrer de Blanes li deien "el lapidario de Burgos"..per tant amb coneixements d'Alquímia i repeteixo.. sense l'ampolleta en Colom no hauria arribat a Amèrica..

Dels set manuscrits d'en Sedacer trobats per la investigadora francesa, Pascale Barthelémy, n'hi ha un que el copista va atribuir a "Guillem d'Ockham" però Pascale Barthelémy ha demostrat que és copiat del de Perpinyà (6 vs. 1)

Els vidrers de Murano segueixen la Sedacina (manuscrit italià traducció del manuscrit de Perpinyà) i el llibre imprès "Arte vetraria" que diu que per fer bon vidre cal comprar la sosa d'Hispania (la barrella-sosa creix al llevant català de Múrcia a Montpeller)

En Sedacer va crear la llavor del vidre català des del Palau del Vidre, passant per Vidreres, a totes les Vall-vidrera que trobareu a Catalunya, malauradament s'han perdut la majoria dels Forns del vidre, fins i tot el Forn del vidre d'Arenys, i el de Mataró del que hi ha registres de carregaments de vidre enviats per mar i un viatge exprés de Felip el Bell al Forn de Vidre de Mataró per a poder admirar la seva tècnica. Tanmateix, l'Ajuntament de Barcelona havia establert unes ordenances per als forns de vidre, per por als incendis fet pel que es van traslladar a Mataró.[27]

Felip el Bell, en arribar a Barcelona el 1502, va fer un viatge per mar a Mataró per veure els seus forns de vidre que feien un vidre de gran qualitat que s'exportava arreu del Mediterrani fins i tot als països Baixos Felip V va agafar al 1727 com fundador de la "Real Fábrica de Cristales de La Granja" al català Bonaventura Sit,[28] prova de que els artesans catalans eren els que en sabien més.. juntament amb la tradició catalana del porró i l'almorratxa..què és una ampolleta sinó dos brocs de porró units per un tub de coure.

Vidre català esmaltat dels segles xvi i xvii

Durant els segles xvi i xvii Catalunya és productora d'un tipus de vidre esmaltat molt característic amb decoració marcadament naturalista on predominen els colors verd, i en menor mesura el groc i blanc. La institució que conserva un major nombre d'exemplars, així com una major varietat tipològica d'arreu del món és el Museu de les Arts Decoratives de Barcelona, que en posseeix 18, és a dir, entorn una tercera part dels que encara es conserven i coneixen.

Hi destaquen dos pitxers de forma ovalada, coll cilíndric i boca expansionada. Un d'ells està decorat amb escena de gossos perseguint cérvols i l'altre amb aus i elements vegetals. D'exemplars similars, se'n conserven a la Hispanic Society de Nova York, el Museu del Vetro de Murano, l'Instituto Valencia de Don Juan de Madrid i el Museu Victoria and Albert de Londres.

Hi ha també en aquest grup servidors, decorades amb motius vegetals, aus i representacions humanes amb vestimenta d'època, de gran vàlua alhora de poder datar aquestes peces. Confiteres de dipòsit allargat decorades amb ramatges d'alzina, llantions, un d'ells amb la inscripció: "1638 So de Mosen Bathomeu Amat", un plat, un got, un vas amb nanses blanques així com una caldereta, amb nansa movable, l'únic exe